

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

ΝΟΜΟΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

Για το λύκειο

**Ποιοι κανόνες μας εξυπηρετούν καλύτερα;
Παιχνίδι λήψης αποφάσεων**

5.1 και 5.2 Γιατί χρειάζεται κανόνες μια κοινότητα;

Κανόνες και εργαλεία επίλυσης προβλημάτων

Οι μαθητές σχεδιάζουν ένα θεσμικό πλαίσιο

5.3 Ποιοι κανόνες μας εξυπηρετούν καλύτερα;

Οι μαθητές συγκρίνουν και κρίνουν τις λύσεις που έδωσαν

5.4 Το συνέδριο

Τα μέλη της κοινότητας συνομολογούν ένα πλαίσιο κανόνων

Ενότητα 5

Νόμος και κανόνες

Ποιοι κανόνες μας εξυπηρετούν καλύτερα;

«Οι κανόνες είναι εργαλεία» - κονστρουκτιβιστική προσέγγιση κατανόησης των θεσμών

Η βασική ιδέα αυτής της ενότητας συνοψίζεται στο σλόγκαν «οι κανόνες είναι εργαλεία». Νόμοι, κανόνες, συντάγματα, η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, με μια λέξη, θεσμοί. Σ' αυτό το εγχειρίδιο, οι θεσμοί θεωρούνται ως προϊόντα –άνθρωποι τους δημιούργησαν ώστε να υπηρετήσουν συγκεκριμένο σκοπό. Με αυτή την έννοια, «οι κανόνες – και γενικότερα οι θεσμοί – είναι εργαλεία» που υπηρετούν σκοπούς όπως οι επόμενοι:

- δίνουν λύσεις σε προβλήματα της κοινωνίας,
- εξουδετερώνουν πιθανές πηγές συγκρούσεων, εξασφαλίζοντας σταθερότητα και ασφάλεια,
- καθορίζουν τις σχέσεις εξουσίας ανάμεσα σε κοινωνικές ομάδες με διαφορετικά συμφέροντα, κι έτσι προστατεύουν τους αδύναμους, ή παρέχουν τα μέσα της εξουσίας σε μια συγκεκριμένη ομάδα ή άτομα.

Κατά συνέπεια, για να κατανοήσουμε τους θεσμούς, πρέπει πρώτα να κατανοήσουμε τον λόγο ή τα συμφέροντα που είχαν κατά νου οι δημιουργοί τους. Οι θεσμοί είναι πολύπλοκα συστήματα που προσπαθούν να λύσουν περίπλοκα προβλήματα. Είναι αποτέλεσμα διαδικασίας συμβιβασμών και συγκρούσεων, επαναστάσεων ή μεταρρυθμίσεων. Στις δημοκρατίες, η ανάπτυξη των θεσμών γίνεται με διαδικασία συλλογικής μάθησης που με τη σειρά της γίνεται σε ένα πλαίσιο διαδικαστικών κανόνων, καθότι τα συντάγματα πρέπει να τροποποιούνται με προσοχή και υπευθυνότητα.

Οι μαθητές κατανοούν τους θεσμούς σχεδιάζοντας έναν θεσμό

Στη βασική δραστηριότητα αυτής της ενότητας αντικατοπτρίζεται η κονστρουκτιβιστική διάσταση της θεσμικής ανάπτυξης. Οι μαθητές αντιμετωπίζουν ένα πολιτικό πρόβλημα και πρέπει να επινοήσουν ένα πλαίσιο κανόνων για να το λύσουν. Συνειδητοποιούν τα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσουν οι δημιουργοί των θεσμών και έχουν τη δυνατότητα να αναλύσουν βαθύτερα το σύνταγμα, τους νόμους της χώρας τους και τα ανθρώπινα δικαιώματα, εστιάζοντας στους σκοπούς των θεσμών και όχι σε μεμονωμένους κανόνες και κανονισμούς.

Η ενότητα 5 έχει σχεδιαστεί ως επέκταση της ενότητας 4, μπορεί όμως να χρησιμοποιηθεί ως ξεχωριστή ενότητα τεσσάρων μαθημάτων (περισσότερες λεπτομέρειες παρακάτω). Και οι δύο παραλλαγές στηρίζονται στην ίδια δραστηριότητα και το ίδιο θέμα. Το πρόβλημα που καλούνται οι μαθητές να αντιμετωπίσουν είναι ο τρόπος που θα πρέπει να διαχειριστεί μια κοινότητα ψαράδων τις κοινές τους πηγές, δηλαδή τα ψάρια της λίμνης. (περισσότερα για το μοντέλο βιωσιμότητας στο φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2). Πρέπει να βρεθεί λύση σε τέσσερα τουλάχιστον προβλήματα:

1. Πώς θα αποφύγουν οι ψαράδες την υπεραλίευση και την καταστροφή των αλιευτικών αποθεμάτων;
2. Πώς θα πετύχουν οι ψαράδες μεγαλύτερη ψαριά;
3. Πώς θα πετύχουν οι ψαράδες ισότιμη κατανομή του εισοδήματός τους;
4. Πώς μπορούν οι ψαράδες να πετύχουν τους στόχους τους μακροπρόθεσμα, για το παρόν και το μέλλον;

Οι μαθητές γνωρίζουν το κλειδί για τη λύση των παραπάνω προβλημάτων. Στο φυλλάδιο εργασίας για τους μαθητές 4.4, δίνονται οι τιμές της επιθυμητής βιώσιμης αλίευσης (42 τόνοι). Οι ψαράδες έχουν

ανάγκη από ένα πλαίσιο κανόνων που να ελέγχει τη συμπεριφορά τους, ώστε να πετύχουν τους στόχους. Οι μαθητές πρέπει να σχεδιάσουν αυτό το πλαίσιο. Σε γενικές γραμμές, μπορούν να επιλέξουν ανάμεσα στην «κρατική» προσέγγιση ή στην προσέγγιση της «σύμβασης». Και οι δύο επιλογές έχουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα (βλ. και φυλλάδιο για τους μαθητές 5.2).

Και οι δύο προσεγγίσεις άλλοτε πέτυχαν και άλλοτε όχι.¹⁴ Ανεξάρτητα από το αν λειτουργεί η λύση που θα δώσουν οι μαθητές, είναι απαραίτητο να δοκιμαστεί, δηλαδή να παίξουν οι μαθητές μερικούς ακόμη γύρους του παιχνιδιού του ψαρέματος (βλ. την ενότητα 4), στην επέκτασή της. Επομένως, οι ενότητες 4 και 5 είναι δυνατόν να συνδυαστούν, ώστε μπορέσουν οι μαθητές να σχεδιάσουν ένα θεσμό και τη βιώσιμη διαχείριση πόρων. Αυτό το project είναι συναρπαστικό, αλλά χρειάζεται πολύ χρόνο.

Η ενότητα – ένα πραγματικό μοντέλο

Και αυτή η ενότητα, όπως και η ενότητα 4, λειτουργεί σαν παιχνίδι. Οι μαθητές ολοκλήρωσαν την ενότητα 4, αποκτώντας μια ιδέα για τους τρόπους επίλυσης του προβλήματος της υπεραλίευσης, υιοθετώντας τον στόχο της βιωσιμότητας (βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2). Συζήτησαν τον τύπο του θεσμικού πλαισίου που θα κρινόταν κατάλληλος (μάθημα 4), αλλά δε διερεύνησαν το ζήτημα σε βάθος. Η ενότητα 5 αποτελεί συνέχεια του παιχνιδιού του ψαρέματος, αλλά εστιάζει στο ερώτημα: ποιοι κανόνες και νόμοι υπηρετούν με τον καλύτερο τρόπο την κοινότητα των ψαράδων;

Στην ενότητα 5 γίνεται μια προσομοίωση. Οι μαθητές ασχολούνται με τη διαδικασία κατά την οποία σχεδιάζεται ένα θεσμικό πλαίσιο και γίνεται αποδεκτό από την κοινότητα των ψαράδων. Για να γίνει αυτό, οι μαθητές επιστρέφουν στους ρόλους τους ως μέλη της κοινότητας των ψαράδων, αλλά με διαφορετικό καθήκον αυτή τη φορά. Σχεδιάζουν ένα πλαίσιο κανόνων. Το μοντέλο αυτής της προσομοίωσης απλουστεύει τις συνθήκες, ώστε να δοθεί έμφαση σε συγκεκριμένους παράγοντες που είναι απαραίτητοι για τη μελέτη του προβλήματος. Σε αυτή τη φάση, οι παίκτες δεν χρειάζεται να ασχοληθούν με το ψάρεμα και την εξασφάλιση της ύπαρξης ψαριών. Κανένας εξωτερικός παράγοντας δεν διακόπτει τις συζητήσεις τους. Το παιχνίδι εστιάζει στη δημιουργία ενός πλαισίου κανόνων. Όπως συμβαίνει και στην πραγματικότητα, οι διαπραγματεύσεις είναι δυνατόν να αποτύχουν και οι παίκτες να μην καταλήξουν σε συμφωνία. Σε αυτή την περίπτωση, τόσο τα κριτήρια επιτυχίας των πολιτικών διαπραγματεύσεων όσο και η διαδικασία μάθησης της EDC/HRE διαφέρουν. Οι μαθητές θα μάθουν πολλά, ακόμη και στην περίπτωση που θα αποτύχουν να φτάσουν σε συμφωνία.

Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού– διαχειριστής του παιχνιδιού και πρόεδρος

Ως διαχειριστής, ο/η εκπαιδευτικός παρεμβαίνει ακόμη λιγότερο απ' ότι στη διάρκεια του παιχνιδιού του ψαρέματος. Λειτουργεί ως διαχειριστής του χρόνου, δίνει οδηγίες για τη διαδικασία. Το παιχνίδι δε θα μπορούσε να λειτουργήσει αλλιώς σε τάξεις EDC/HRE. Ο/η εκπαιδευτικός δεν θα πρέπει να κατευθύνει τους μαθητές σε συγκεκριμένες επιλογές. Η διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι ανοιχτή, είναι πιθανό να αποτύχει και να μη συμφωνήσουν οι μαθητές σε ένα σχέδιο πλαισίου, καθώς υπάρχει η δυνατότητα για διαφορετικές επιλογές. Η διαδικασία όπου οι μαθητές αιτιολογούν τις επιλογές τους είναι εξίσου ενδιαφέρουσα όσο το ίδιο το αποτέλεσμα.

Χρήση της ενότητας 5 ως ξεχωριστής ενότητας με τέσσερα μαθήματα

Ο βασικός σχεδιασμός της ενότητας μένει ο ίδιος. Αν κάποιος κάνει τις αλλαγές που περιγράφονται στη συνέχεια μπορεί να τη χρησιμοποιήσει ως ξεχωριστή ενότητα με τέσσερα μαθήματα:

- Οι μαθητές λειτουργούν μάλλον ως σύμβουλοι της κοινότητας των ψαράδων, παρά ως πολίτες. Οι σύμβουλοι συγκροτούν ομάδες που σχεδιάζουν πλαίσια κανόνων, τα συζητούν και τελικά καταλήγουν σε συμφωνία για το μοντέλο που επιθυμούν να προτείνουν στην κοινότητα.
- Το πρώτο μάθημα αφιερώνεται στη μελέτη του προβλήματος. Δίνεται στους μαθητές μια υπόθεση εργασίας σχετική με τη διαμάχη του ψαρέματος (φυλλάδιο για τους μαθητές 4.1 και η λύση στο ζήτημα

14. Βλ. Elinor Ostrom, *Governing the Commons. The evolution of institutions for collective action*, Cambridge University Press, 1990.

της βιωσιμότητας στα φυλλάδια για τους μαθητές 4.2, 4.4). Οπότε, οι μαθητές δεν είναι ανάγκη να λύσουν και αυτό το πρόβλημα, αλλά να συγκεντρωθούν στο ερώτημα: με ποιους κανόνες θα ενθαρρυνθούν, θα ελεγχθούν ή ακόμη και θα πιεστούν οι ψαράδες, ώστε να υποστηρίζουν τον στόχο της βιώσιμης αλιείας; Επιπρόσθετα, οι μαθητές πρέπει να χειριστούν και το ζήτημα της ιδιοκτησίας.

Με την εφαρμογή αυτών των τροποποιήσεων, η ενότητα μπορεί να ακολουθήσει το σχήμα που προτάθηκε στην εμπλουτισμένη έκδοση της ενότητας 5.

Ανάπτυξη ικανοτήτων: σύνδεση με άλλες ενότητες αυτού του τόμου

Τι δείχνει αυτός ο πίνακας

Ο τίτλος αυτού του εγχειριδίου, *Συμμετέχουμε στη δημοκρατία*, εστιάζει στις ικανότητες του ενεργού πολίτη στη δημοκρατία. Ο πίνακας που έπειται, παρουσιάζει τη δυνατότητα να συνδυάσουμε τις ενότητές του. Στη σκιασμένη σειρά, φαίνονται οι ικανότητες που αναπτύσσονται στην Ενότητα 5. Στη στήλη με έντονο περιθώριο φαίνονται οι ικανότητες της πολιτικής λήψης αποφάσεων και δράσης, διότι συνδέονται στενά με τη συμμετοχή στη δημοκρατία. Οι άλλες σειρές υποδεικνύουν συνδέσεις με άλλες ενότητες αυτού του τόμου και συγκεκριμένα με ικανότητες που ενισχύουν τους μαθητές στην ενότητα 5.

Πώς χρησιμοποιείται ο πίνακας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον πίνακα ως εργαλείο για τον σχεδιασμό ενός μαθήματος στην EDC/HRE με διαφορετικούς τρόπους.

- Βοηθά εκείνους που διαθέτουν λίγες ώρες για EDC/HRE: κάποιος μπορεί να επιλέξει μόνο αυτή την ενότητα και να παραλείψει τις άλλες, διότι κάποιες βασικές ικανότητες αναπτύσσονται, σε κάποιο βαθμό, σε αυτή την ενότητα (όπως για παράδειγμα, επιλέγω, κατανοώ τον πλουραλισμό των ταυτοτήτων, ασκώ το δικαίωμα στην ελευθερία, η ευθύνη των επιλογών επηρεάζει τους άλλους).
- Ο πίνακας βοηθά τους/τις εκπαιδευτικούς να συνδέουν τα θέματα των ενοτήτων, ώστε να ασκούν τους μαθητές τους επανειλημμένα σε βασικές ικανότητες, μέσα από διαφορετικά πλαίσια και με ποικίλους συνδυασμούς.

Ενότητες	Διαστάσεις ανάπτυξης ικανοτήτων			Στάσεις και αξίες
	Πολιτική ανάλυση και κριτική ικανότητα	Μέθοδοι και δεξιότητες	Εφαρμογή πολιτικών αποφάσεων και δράσεων	
5 Νόμος και κανόνες	Βασικός σχεδιασμός θεσμικού πλαισίου και κανόνες ιδιοκτησίας	Εργασία σε ομάδες, διαχείρηση χρόνου Σύγκριση Επιλογή	Κοινωνικό συμβόλαιο ή συμφωνία για παράταση επιλογής	Αποδοχή νόμων και κανόνων σε μια πολιτισμένη σύγκρουση
4. Σύγκρουση	Η απουσία κανόνων υποθάλπει τη σύγκρουση		Αντιμετώπιση άτυπων καταστάσεων αντικρουόμενων συμφερόντων	
2 Υπευθυνότητα	Τα κίνητρα επηρεάζουν δυναμικά τη συμπεριφορά μας		Χειρισμός διλημμάτων, θέση προτεραιοτήτων	Επίγνωση των συνεπειών των αποφάσεών μας
8 Ελευθερία	Η άσκηση της ελευθερίας απαιτεί ένα πλαίσιο κανόνων που να προστατεύουν τον αδύναμο	Αντιπαράθεση επιχειρημάτων, υποστήριξη θέσεων	Ελευθερία και θέση ορίων	Αμοιβαία αναγνώριση
6 Κυβέρνηση και πολιτική	Οι κανόνες και οι νόμοι αποτελούν απαραίτητα εργαλεία για τη λύση προβλημάτων και την υπέρβαση συγκρούσεων		Συμβιβασμός, δοκιμή και λάθος στη διαδικασία λήψης αποφάσεων	

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: Κανόνες και νόμος - Τι μας εξυπηρετεί καλύτερα; Παιχνίδι λήψης αποφάσεων

Θέμα του μαθήματος	Άσκηση δεξιότητας/ μαθησιακός στόχος	Δραστηριότητες για τους μαθητές	Πηγές και υλικό	Μέθοδος
Μαθήματα 1 και 2 Για ποιους λόγους μια κοινότητα χρειάζεται κανόνες;	Αναλυτική σκέψη, σχεδιασμός έργου. Προσδιορισμός πολιτικού προβλήματος. Ένα πλαίσιο κανόνων αποτελεί τη θεσμική ραχοκοκαλία μιας κοινότητας. Ιεραρχία και δικτύωση – δύο συστήματα κανόνων· δημόσια και ιδιωτική περιουσία.	Οι μαθητές σχεδιάζουν ένα πλαίσιο κανόνων για την κοινότητά τους. Στη συνέχεια, προετοιμάζουν τις παρουσιάσεις τους.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 5.1, 5.2, 5.4. Χαρτί σεμιναρίου και μαρκαδόροι, διαφάνεις ή φυλλάδια.	Εργασία σε ομάδες. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 3 Ποιοι κανόνες μας εξυπηρετούν καλύτερα;	Αναλυτική σκέψη: σύγκριση με χρήση κριτηρίων. Απόφαση: επιλογή κριτηρίων και στόχων. Στάσεις και αξίες: αμοιβαία αναγνώριση. Αποδοτικότητα, έλεγχος ισχύος, επιβολή κανόνων, εφαρμοσιμότητα, δικαιοσύνη.	Οι μαθητές συγκρίνουν και κρίνουν τα σχέδιά τους. Εργασία για το σπίτι: οι μαθητές αποφασίζουν σχετικά με το σχέδιο του πλαισίου και τους κανόνες για το συνέδριο.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 5.3, 5.4. Χαρτί παρουσίασης, (ή άλλες εναλλακτικές λύσεις).	Παρουσιάσεις. Συζήτηση.
Μάθημα 4 Το συνέδριο	Λήψη αποφάσεων. Συμβιβασμός, πλαίσιο συναίνεσης.	Οι μαθητές αποπειρώνται να πετύχουν απόφαση με καθολική συναίνεση. Οι μαθητές συζητούν για την εμπειρία τους.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 5.4 – 5.6.	Ψηφοφορία. Εισήγηση από τον δάσκαλο και συζήτηση.

Μαθήματα 1 και 2

Για ποιους λόγους μια κοινωνία χρειάζεται κανόνες; Οι κανόνες είναι εργαλεία για τη λύση προβλημάτων

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Σχέδιο εργασίας (συνεργασία, διαχείριση χρόνου, αυτοελεγχόμενη μάθηση, προσανατολισμός του τελικού προϊόντος, εξεύρεση λύσης σε προβλήματα). Αναλυτική σκέψη, σχεδιασμός στόχων, προσδιορισμός πολιτικού προβλήματος.
Μαθησιακός στόχος	Οι κανόνες και οι νόμοι είναι ισχυρά εργαλεία που επηρεάζουν και ελέγχουν την ανθρώπινη συμπεριφορά. Μια κοινωνία χωρίς πλαίσιο κανόνων είναι δυνατόν να διαταραχθεί από ανεξέλεγκτες συγκρούσεις ανάμεσα στα μέλη της. Ένα πλαίσιο κανόνων αποτελεί τη θεσμική ραχοκοκαλιά μιας κοινότητας. Βασικές επιλογές: ιεραρχία και δικτύωση – δύο συστήματα κανόνων - δημόσια και ιδιωτική περιουσία.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές σχεδιάζουν ένα πλαίσιο κανόνων για την κοινότητά τους.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδια μαθητών 5.1, 5.2, 5.4. Χαρτί παρουσίασης και μαρκαδόροι, διαφάνειες ή φυλλάδια.
Μέθοδος	Παιχνίδι λήψης αποφάσεων, εργασία project.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου (μάθημα 1)	1. Ο εκπαιδευτικός εξηγεί τη δραστηριότητα. (20 λεπτά) 2. Οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες και εργάζονται. (20 λεπτά)
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου (μάθημα 2)	3. Οι μαθητές εργάζονται. (40 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Το παιχνίδι ακολουθεί τις αρχές της μάθησης μέσω δραστηριότητας: οι μαθητές αντιμετωπίζουν ένα πρόβλημα και πρέπει να βρουν λύση. Πληροφορούνται για τα στάδια της διαδικασίας και το χρονοδιάγραμμα, και στη συνέχεια εργάζονται μόνοι τους.

Το παιχνίδι απαιτεί οι μαθητές να παίζουν τον ρόλο των μελών της κοινότητας των ψαράδων και να γίνουν παίκτες για μια ακόμη φορά, μέχρι το μάθημα 4. Όμως, σ' αυτή τη φάση, οι μαθητές λειτουργούν σε διαφορετικό επίπεδο σκέψης και έχουν νέο καθήκον. Η πίεση χρόνου που είχαν στη διάρκεια του παιχνιδιού ψαρέματος δεν ισχύει πλέον.

Το νέο τους καθήκον είναι να σχεδιάσουν ένα πλαίσιο κανόνων. Το καθήκον αυτό έχει πολιτική διάσταση: οι παίκτες πρέπει να καταλήξουν σε απόφαση, διότι η κοινότητα δε μπορεί να επιβιώσει χωρίς κανόνες. Οι μαθητές αποκτούν την εμπειρία της πολιτικής ως πρακτικής υπόθεσης. Κάθε ομάδα θα πρέπει να συμπεριλάβει μέλη από όλα τα ψαροχώρια, ώστε να αποφασίσουν χωρίς προκαταλήψεις και να λάβουν υπόψη τους διαφορετικές απόψεις και εμπειρίες.

Ο/η εκπαιδευτικός κρατά τον ρόλο του διαχειριστή στο παιχνίδι. Τα μέλη των ομάδων που είναι υπεύθυνα για τη διαχείριση υλικού, προσεγγίζουν τον/την εκπαιδευτικό ώστε να συλλέξουν το υλικό της εργασίας τους. Στην αρχή του δεύτερου μαθήματος, ο/η εκπαιδευτικός παίρνει τον λόγο για πέντε λεπτά.

Με την ευκαιρία αυτή, ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει το σχέδιο κανόνων για το συνέδριο του μαθήματος 4. Εξηγώντας τη διαδικασία πριν το συνέδριο, το μάθημα 4 θα κυλήσει ομαλά και θα υπάρξει αρκετός χρόνος για τη φάση συζήτησης, που έχει μεγάλη σημασία στη μάθηση μέσω δραστηριοτήτων. Αν οι μαθητές έχουν ερωτήσεις ή προτάσεις που βελτιώνουν τους κανόνες, μπορούν να τους αναλύσουν στη διάρκεια του δεύτερου μαθήματος και να αποφασίσουν μαζί με τον/την εκπαιδευτικό για τον χειρισμό κάθε σημείου.

Περιγραφή του μαθήματος

1. Ο εκπαιδευτικός εξηγεί τη δραστηριότητα

Οι μαθητές εκφράζουν την εμπειρία τους από το παιχνίδι του ψαρέματος με ιδεοθύελλα

Ο/η εκπαιδευτικός εμπλέκει άμεσα τους μαθητές, παρακινώντας τους να ανακαλέσουν την εμπειρία τους από το παιχνίδι του ψαρέματος:

1. Περιγράψτε τα προβλήματα που αντιμετωπίσατε στο παιχνίδι.

Οι μαθητές πιθανώς να αναφερθούν στους στόχους της βιωσιμότητας. Ανάλογα με τα θέματα που συζήτησαν και την κατανόησή τους, θα μιλήσουν για τη δυσκολία να ισορροπήσουν τους στόχους και να τους πετύχουν για μεγάλο χρονικό διάστημα. Το ζήτημα είναι πιθανόν να λάβει πολλές απαντήσεις. Μπορεί να γίνει συζήτηση με τον συντονισμό του/της εκπαιδευτικού.

2. Πείτε τη γνώμη σας για τις προσπάθειες που κάνατε να λύσετε τα προβλήματα.

Η ερώτηση τα περιέχει όλα: τους στόχους των παικτών, τον τρόπο επικοινωνίας τους, τη βιούληση και την ικανότητα να συνεργαστούν, το βάθος της κατανόησης του προβλήματος, το τελικό αποτέλεσμα – επιτυχές ή αποτυχημένο. Αν είναι απαραίτητο, ο/η εκπαιδευτικός περιορίζει το περιεχόμενο της ερώτησης αυτής.

Υπάρχει περίπτωση οι μαθητές να φέρουν στη συζήτηση το θέμα της απουσίας ξεκάθαρων κανόνων. Ανάλογα με τις αποφάσεις τους, μπορεί να έχουν ήδη προσπαθήσει να αναπτύξουν τέτοιους κανόνες.

Οι μαθητές πιθανώς να προτείνουν συγκεκριμένες προσεγγίσεις: οι κανόνες απαιτούν κρατική εξουσία, ή είναι πιο λειτουργικοί σε μικρά δίκτυα με πιο άτυπα πλαίσια κανόνων. Ίσως ακόμη έχουν σκεφτεί το θέμα της ιδιωτικής ή δημόσιας ιδιοκτησίας του αποθέματος των ψαριών. Ο/η εκπαιδευτικός σημειώνει τις παρατηρήσεις, και μπορεί να τις συνδέσει με το φυλλάδιο για τους μαθητές 5.2

Ο/η εκπαιδευτικός δίνει το περίγραμμα της δραστηριότητας.

Στην αρχή, στην ιδεοθύελλα, έχει εξασφαλιστεί το περιεχόμενο της δραστηριότητας. Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί ότι η κοινότητα των ψαράδων υπέστη σοβαρά προβλήματα γιατί δεν υπήρχε ένα ξεκάθαρο πλαίσιο κανόνων που να προσδιορίζει τον τρόπο, και ίσως και τον σκοπό, της αλληλεπίδρασής τους.

Η εμπειρία που απόκτησαν οι μαθητές από το παιχνίδι του ψαρέματος μπορεί να γενικευτεί:

- Δεν υπάρχει ανθρώπινη κοινωνία χωρίς συγκρούσεις.
- Καμία ανθρώπινη κοινωνία δεν επιβιώνει χωρίς συνεργασία.
- Καμία κοινωνία δε μπορεί να συνεργαστεί ή να διευθετήσει τις συγκρούσεις της με ειρηνικό τρόπο, χωρίς θεσμικό πλαίσιο κανόνων.
- Οι κανόνες αυτοί μπορούν να επιβληθούν δια νόμου, όμως υπάρχουν παράλληλα εναλλακτικές λύσεις.

Τώρα οι μαθητές μπορούν να διερευνήσουν το είδος των κανόνων που εξυπηρετούν την κοινότητα με τον καλύτερο τρόπο. Επιστρέφουν στους ρόλους τους, ως μέλη των κοινοτήτων των ψαράδων, αλλά τώρα το παιχνίδι είναι διαφορετικό. Καλούνται να εφεύρουν τους κανόνες. Σχηματίζουν ομάδες και σχεδιάζουν κανόνες, τους συγκρίνουν, τους κρίνουν και στο συνέδριο, ψηφίζουν ώστε να υιοθετήσουν ένα πλαίσιο κανόνων για την κοινότητα των ψαράδων.

Σχεδιασμός λήψης αποφάσεων

Οι μαθητές παίρνουν το φυλλάδιο για τους μαθητές 5.1.

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί πως το παιχνίδι είναι ένα μοντέλο διαδικασίας λήψης πολιτικών αποφάσεων – αλλά με ιδιαίτερο χαρακτήρα, που σχετίζεται περισσότερο με την εισαγωγή βασικών κανόνων παρά με διαδικασία που εφαρμόζεται όταν ήδη υπάρχει ένα πλαίσιο κανόνων.

Το παιχνίδι συνεχίζει ως το μάθημα 4, όπου οι μαθητές βγαίνουν από τους ρόλους τους και συζητούν την εμπειρία τους. Το φυλλάδιο για τους μαθητές 5.1 περιγράφει την ατζέντα και παρέχει πληροφορίες για τους λόγους που χρησιμοποιείται εδώ αυτή η συγκεκριμένη μέθοδος παιχνιδιού. Στο παιχνίδι, όπως και στην πραγματικότητα, αυτό που εξασφαλίζει ένα καλό πλαίσιο για την κοινότητα είναι ένα πρακτικό και όχι ένα ακαδημαϊκό ερώτημα. Οι μαθητές πρέπει να πάρουν μια απόφαση.

Ο εκπαιδευτικός μοιράζει το φυλλάδιο για τους μαθητές 5.1, που περιέχει έναν οδηγό για κάποια βασικά ερωτήματα που αξίζει να ληφθούν υπόψη. Στην περίπτωση που κάποιο από αυτά τα ερωτήματα έχει σημειωθεί κατά την ιδεοθύελλα, ο /η εκπαιδευτικός το υπογραμμίζει.

Όταν οι μαθητές είναι έτοιμοι, σχηματίζουν ομάδες.

2. Οι μαθητές εργάζονται στο project τους (μαθήματα 1 και 2)

Οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες των 4 έως 6 μελών. Με τη σειρά τους, τα μέλη κάθε αλιευτικού πληρώματος γράφουν τα ονόματά τους σε λίστες στον πίνακα ή σε χαρτί σεμιναρίου, εξασφαλίζοντας πως το πλήρωμά τους εκπροσωπείται με τουλάχιστον ένα μέλος κάθε ομάδας. Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί πως η εκπροσώπηση είναι απαραίτητη, ώστε να λάβουν υπόψη τους τις διαφορετικές εμπειρίες και προοπτικές και των τεσσάρων πληρωμάτων. Ο/η εκπαιδευτικός καταγράφει τα μέλη των ομάδων.

Τα μέλη των ομάδων αρχικά μοιράζονται βασικά καθήκοντα: 1-2 παρουσιαστές, 1-2 γραμματείς, πρόεδρο, διαχειριστή υλικών και χρόνου, ερευνητή. Οι ομάδες εργάζονται με τα θρανία τοποθετημένα όσο γίνεται πιο μακριά το ένα από το άλλο. Οι διαχειριστές υλικού συγκεντρώνουν το υλικό της ομάδας τους.

Οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες στο δεύτερο μισό του 1^{ου} μαθήματος και στο 2^ο μάθημα.

Είναι ελεύθεροι να σχεδιάσουν την εργασία τους, και αυτή για το σπίτι.

Περιγραφή του μαθήματος 2

Οι μαθητές μοιράζονται τις βασικές τους επιλογές

Στην αρχή του μαθήματος 2, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από κάθε ομάδα να ανακοινώσει τις βασικές επιλογές –ιεραρχία ή δίκτυο – ή μικτό σύστημα. Το αλιευτικό απόθεμα θα πρέπει να είναι ιδιωτικό ή δημόσιο; Αν δύο ή περισσότερες ομάδες έχουν κάνει ίδιες επιλογές, ο/η εκπαιδευτικός τους ενθαρρύνει να μοιραστούν τα αποτελέσματά τους σε κάποιο σημείο στη διάρκεια του μαθήματος. Η ανταλλαγή αυτή μπορεί να φανεί πολύ βοηθητική κατά τη διάρκεια του συνεδρίου, καθώς παρόμοια μοντέλα μπορούν να συγχωνευτούν σε ένα.

Οι ομάδες που θέλουν να εργαστούν μόνες τους δε θα πρέπει να πιεστούν για το αντίθετο.

Εκ των προτέρων συμφωνία για τους διαδικαστικούς κανόνες

Μόλις λάβει τον λόγο ο/η εκπαιδευτικός, στην αρχή του δεύτερου μαθήματος μοιράζει το φυλλάδιο για τους μαθητές 5.4 και ζητά από τις ομάδες να διαβάσουν τα σχέδια και να αποφασίσουν αν είναι αποδεκτά. Στο τέλος του μαθήματος, οι ομάδες θα κληθούν να ψηφίσουν. Στην περίπτωση που υπάρχουν ενστάσεις ή ερωτήσεις, αυτές θα πρέπει να τεθούν στην διάρκεια του μαθήματος.

Οι ομάδες ετοιμάζουν τις παρουσιάσεις τους

Οι διαχειριστές υλικού συλλέγουν το υλικό για την παρουσίαση στη διάρκεια του μαθήματος.

Ο/η εκπαιδευτικός δεν παρεμβαίνει αν μια ομάδα καθυστερήσει. Μπορεί να υπενθυμίσει, όμως, ότι ευθύνη τους είναι να έχουν την παρουσίασή τους έτοιμη πριν την αρχή του τρίτου μαθήματος. Αν χρειάζεται, μπορούν να γίνουν κάποιες τελικές διορθώσεις στο σπίτι.

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους γραμματείς να ετοιμάσουν ένα τελικό κείμενο με το σχέδιο τους, χειρόγραφο ή εκτυπωμένο, που πρέπει να είναι υπογεγραμμένο από όλα τα μέλη της κοινότητας (βλ. και διαδικαστικοί κανόνες στο φυλλάδιο για τους μαθητές 5.4).

Μάθημα 3

Ποιοι κανόνες μας εξυπηρετούν καλύτερα; Οι μαθητές συγκρίνουν και κρίνουν τις λύσεις που έδωσαν

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι μαθησιακός στόχος υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι δραστηριότητες για τους μαθητές, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Αναλυτική σκέψη: σύγκριση βάσει κριτηρίων. Κρίση: επιλογή κριτηρίων και στόχων. Στάσεις και αξίες: αμοιβαία αναγνώριση.
Μαθησιακός στόχος	Αποτελεσματικότητα, έλεγχος ισχύος, επιβολή κανόνων, δυνατότητα υλοποίησης, δικαιοσύνη.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές συγκρίνουν και κρίνουν τα σχέδια τους. Εργασία για το σπίτι: οι μαθητές αποφασίζουν σχετικά με το βασικό πλαίσιο και τους βασικούς κανόνες του συνεδρίου.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδια για τους μαθητές 5.3, 5.4, χαρτί σεμιναρίου (ή εναλλακτικά μέσα). Χαρτί παρουσίασης και μαρκαδόροι, διαφάνειες ή φυλλάδια.
Μέθοδος	Παρουσιάσεις. Συζήτηση.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Οι μαθητές παρουσιάζουν τις λύσεις τους. (20 λεπτά) 2. Οι μαθητές συγκρίνουν τα σχέδια τους. (15 λεπτά) 3. Ο εκπαιδευτικός αναθέτει στους μαθητές δύο εργασίες για το σπίτι. (5 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί μόνο να προβλέψει αδρά τη διαδρομή που θα ακολουθήσουν οι μαθητές, τίποτε περισσότερο. Τα δεδομένα είναι καινούρια τόσο για εκείνον, όσο και για τους μαθητές. Ασχολούνται με δύσκολα ερωτήματα που έχουν απαντηθεί με διαφορετικούς τρόπους, όπως δείχνει η ιστορία αλλά και η σύγκριση των σύγχρονων πολιτικών συστημάτων. Τα μέλη της κοινότητας αναζητούν την προσφορότερη λύση. Συμφωνούν για τον στόχο, αλλά είναι πιθανόν να έχουν διαφορετικές ιδέες για την επίτευξή του.

Αυτό το μάθημα είναι άσκηση δημοκρατικού πολιτικού πολιτισμού.

Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να ενθαρρύνει τους μαθητές να συγκρίνουν και να κρίνουν την αναλυτική και πρακτική αξία των σχεδίων τους, και να κάνει το ίδιο. Οι μαθητές θα πρέπει να κατανοήσουν ότι στον θεσμικό σχεδιασμό, η προτίμηση προς μία συγκεκριμένη προσέγγιση συνδέεται με την εμπειρία και τις αξίες, που δεν τίθενται σε συζήτηση ή αιτιολόγηση. Οι μαθητές θα πρέπει να ενθαρρυνθούν να τις εκφράσουν σε περιβάλλον αμοιβαίας αναγνώρισης. Το αν τελικά η κοινωνία θα υιοθετήσει τα σχέδια τους είναι ζήτημα που ανήκει σε άλλη συζήτηση.

Περιγραφή του μαθήματος

1. Οι μαθητές παρουσιάζουν τις λύσεις τους

Οι ομάδες παρουσιάζουν στη σειρά τα σχέδιά τους. Όλοι οι μαθητές χρησιμοποιούν ως εργαλείο σύγκρισης το φυλλάδιο για τους μαθητές 5.3.

Σειρά παρουσίασης: οι ομάδες που έχουν κοινές βασικές επιλογές, παρουσιάζουν η μία μετά την άλλη, διότι έτσι διευκολύνεται η σύγκριση και γίνεται ευκολότερο να αναδυθούν εναλλακτικές λύσεις.

2. Οι μαθητές συγκρίνουν τα σχέδιά τους

Τα κριτήρια σύγκρισης βρίσκονται στο φυλλάδιο για τους μαθητές 5.3. Στο φυλλάδιο υπάρχουν, επίσης, μερικοί πιθανοί συνδυασμοί, αν και η δημιουργικότητα των μαθητών μπορεί να έχει παράξει ακόμη περισσότερα αποτελέσματα.

A. Βασικά στοιχεία

	Μοντέλο 1	Μοντέλο 2	Μοντέλο 3	Μοντέλο 4
Μοντέλο διακυβέρνησης	Κρατική εξουσία	Κρατική εξουσία	Δικτύωση	Σύνθετο μοντέλο
Είδος ιδιοκτησίας	Δημόσια ιδιοκτησία	Ιδιωτική ιδιοκτησία	Δημόσια ιδιοκτησία	Ιδιωτική ιδιοκτησία
Τάση	Οικονομία σχεδιασμένη συγκεντρωτικά ή «πράσινη δικτατορία»	Ανταγωνιστική αγορά (καπιταλισμός) + «ισχυρό κράτος» (Δυτικό μοντέλο)	Μοντέλο καντονιών, αυτονομία, συνεταιρισμός	Ημιαυτόνομα συνεταιριστική· κανόνες για την παράδοση του πλεονάσματος στο συνεταιρισμό

B. Κανόνες

Δεν υπάρχει σαφής σύνδεση συγκεκριμένου μοντέλου με συγκεκριμένους κανόνες. Υπάρχουν πολλοί πιθανοί συνδυασμοί. Στο φυλλάδιο για τους μαθητές 5.3 αναφέρονται κάποιοι από τους σπουδαιότερους:

- Πώς ορίζεται ένας στόχος;
- Ποιος έχει την ισχύ να λάβει αποφάσεις;
- Έχουν εξασφαλιστεί εργαλεία για την επιβολή κανόνων;
- Έχουν προβλεφθεί μέτρα προστασίας ώστε να μην γίνει κατάχρηση εξουσίας;
- ...

3. Οι μαθητές συζητούν για τα σχέδια

Στη συζήτηση, οι μαθητές εφαρμόζουν στα μοντέλα τα δικά τους κριτήρια. Κατά πάσα πιθανότητα θα προτιμήσουν μοντέλα που εκφράζουν τη βασική προσέγγιση του δικού τους μοντέλου, οπότε η αιτιολόγηση των επιλογών τους θα γίνει θέμα συζήτησης. Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν κάποια κριτήρια με τα οποία μπορούν να κριθούν όλα τα μοντέλα. Αν οι μαθητές δεν τα αναφέρουν, μπορεί να το κάνει ο/η εκπαιδευτικός:

- Βιωσιμότητα: το πλαίσιο του σχεδιασμού βοηθά τους ψαράδες να πετύχουν τον στόχο της βιωσιμότητας; (βλ. και φυλλάδιο για τους μαθητές 4.1)

- Σκοπιμότητα: το σύστημα κανόνων είναι τόσο απλό ώστε να είναι κατανοητό και εφαρμόσιμο;
- Δικαιοσύνη: είναι δίκαιοι οι κανόνες;
- Δημοκρατία και ανθρώπινα δικαιώματα: ακολουθούν οι κανόνες τα πρότυπα της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων;
- Νομιμοποίηση: είναι επιθυμητό η απόφαση για το πλαίσιο κανόνων να είναι ομόφωνη. Μπορούν τα μέλη της κοινότητας να συμφωνήσουν σε ένα σύνολο κανόνων;

4. Εργασία στο σπίτι: οι μαθητές επιλέγουν

Ο/η εκπαιδευτικός κλείνει τη συζήτηση μερικά λεπτά πριν το τέλος του μαθήματος. Ενεργεί ως διαχειριστής του παιχνιδιού ή της διαδικασίας και εξηγεί στους μαθητές ότι στο τελευταίο μάθημα τα μέλη της κοινότητας θα συναντηθούν σε ένα συνέδριο και θα υιοθετήσουν ένα πλαίσιο.

Οι μαθητές, ενόψει του συνεδρίου, έχουν δύο καθήκοντα:

1^ο καθήκον: να επιλέξουν ένα προσχέδιο πλαισίου

Δεν θα υπάρχει περισσότερος χρόνος για λεπτομερή συζήτηση. Ως εκ τούτου, η εργασία των μαθητών για το σπίτι είναι να αποφασίσουν. Πρέπει να ληφθεί μια απόφαση, και γι' αυτό θα πρέπει να είναι πρόθυμοι να συμβιβαστούν. Ένα πλαίσιο που θα ικανοποιεί ορισμένα βασικά κριτήρια είναι καλύτερο από την εναλλακτική λύση να συνεχίσουν χωρίς κανένα πλαίσιο.

Μπορούν να δώσουν προτεραιότητα σε ορισμένους βασικούς στόχους ή κριτήρια, και έτσι να καταλήξουν σε μια επιλογή.

Θα πρέπει να προετοιμάσουν ένα μικρό κείμενο για να απευθύνουν έκκληση προς τα άλλα μέλη της κοινότητας προκειμένου να υιοθετήσουν το αγαπημένο τους μοντέλο.

2^ο καθήκον: να αποδεχτούν ή να τροποποιήσουν τους διαδικαστικούς κανόνες του συνεδρίου

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί:

Σε μια κοινότητα, αλλά και σε μία τόσο σπουδαία συνάντηση όπως είναι το συνέδριο μιας κοινότητας, απαιτείται να υπάρχει ένα πλαίσιο κανόνων. Τα μέλη είναι απαραίτητο να συμφωνήσουν γι' αυτούς τους κανόνες πριν την έναρξη του συνεδρίου. Αν δεν προηγηθεί αυτή η συμφωνία, μπορεί να προκύψουν δυσκολίες, όπως για παράδειγμα αν τα μέλη του συνεδρίου δε συμφωνήσουν για τον τρόπο της ψηφοφορίας και την καταμέτρηση των ψήφων.

Στο φυλλάδιο για τους μαθητές 5.4 υπάρχουν κάποιοι από αυτούς τους διαδικαστικούς κανόνες. Θα πρέπει να προηγηθούν στην ατζέντα, γιατί θα εφαρμοστούν αμέσως στη συνέχεια. Οπότε, οι μαθητές θα πρέπει να έχουν σχηματίσει γνώμη: δέχονται τους κανόνες όπως έχουν, ή θέλουν να αλλάξουν κάπι;

Μάθημα 4 Το συνέδριο

Τα μέλη της κοινότητας συμφωνούν σε ένα πλαίσιο κανόνων

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι μαθησιακός στόχος υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι δραστηριότητες για τους μαθητές, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού υποστηρίζει** την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Λήψη απόφασης.
Μαθησιακός στόχος	Συμβιβασμός, συναινετικό πλαίσιο.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές προσπαθούν να επιτύχουν ομόφωνη απόφαση. Οι μαθητές συζητούν για την εμπειρία τους.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδια για τους μαθητές 5.4 – 5.6.
Μέθοδος	Ψηφοφορία. Σχόλια από τον/την εκπαιδευτικό και συζήτηση.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Οι μαθητές υλοποιούν το συνέδριο. (20 λεπτά) 2. Οι μαθητές συζητούν για την εμπειρία τους. (20 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Για τους μαθητές, ένα συνέδριο για το σύνταγμα των ιδρυτών κράτους, τρόπος του λέγειν, αποτελεί άσκηση συμμετοχής στη δημοκρατία. Ασκούν ρόλο συνταγματικού νομοθέτη. Η λειτουργία του ίδιου του συνεδρίου απαιτεί οι μαθητές να υιοθετήσουν ένα πλαίσιο κανόνων πριν την έναρξή του. Διαμορφώνοντας τη διαδικασία, αναλαμβάνουν πλήρη ευθύνη, ακόμα και για την προεδρία των συνεδριάσεων.

Η μάθηση μέσω δραστηριοτήτων απαιτεί συζήτηση. Οι μαθητές μαθαίνουν κάνοντας, αν έχουν τη δυνατότητα να αναστοχάζονται αυτά που έκαναν. Καθώς προβληματίζονται, αποκτούν τις απαραίτητες βασικές γνώσεις. Κατανοούν τι μπορεί να γεννικευτεί. Σε αυτή τη συνθήκη μάθησης, μαθαίνουν τους λόγους για τους οποίους οι κοινωνίες, για να επιβιώσουν, έχουν ανάγκη να υπάρχει θεσμικό πλαίσιο, καθώς και τα προβλήματα και τους κινδύνους που πρέπει να λάβουν υπόψη τους όταν δίνουν ισχύ σ' εκείνους που ασκούν εξουσία.

Σ' αυτή την ενότητα, προτείνουμε να κάνει ο/η εκπαιδευτικός μια σύντομη εισήγηση, ώστε να αναφερθεί και να υπογραμμιστεί ο πλούτος των σκέψεων των παιδιών. Οι μαθητές συζητούν αυτά που αναφέρθηκαν στην εισήγηση και συμπληρώνουν ένα ερωτηματολόγιο ανατροφοδότησης.

Περιγραφή του μαθήματος

Καθορισμός θέσεων

Στη διάρκεια του συνεδρίου και της συζήτησης, οι μαθητές κάθονται σε κύκλο, χωρίς θρανία, ή με τα θρανία τους σε σχήμα τετραγώνου. Ο πρόεδρος κάθεται σε σημείο που να μπορεί να χρησιμοποιεί τον πίνακα ή το μπλοκ σεμιναρίου.

1. Οι μαθητές υλοποιούν το συνέδριο

Οι μαθητές υλοποιούν το συνέδριο εφαρμόζοντας τους κανόνες που συμφωνήθηκαν. Ο/η εκπαιδευτικός παρατηρεί και ακούει. Ο/η εκπαιδευτικός δεν παρεμβαίνει με κανέναν τρόπο, εκτός εάν παρουσιαστεί κάποιο σοβαρό πρόβλημα που δε μπορούν να λύσουν οι ίδιοι οι μαθητές (πχ. διαφωνία για τον τρόπο εφαρμογής των κανόνων).

Καθώς οι μαθητές παίζουν τους ρόλους τους, ο/η εκπαιδευτικός τούς παρατηρεί, έτσι ώστε στην εισήγησή του, στη συνέχεια, να αναφερθεί στην εμπειρία των μαθητών του.

2. Οι μαθητές συζητούν για την εμπειρία τους

Ο/η εκπαιδευτικός συνοψίζει τις ενότητες 4 και 5 με εισήγηση

Το φυλλάδιο για τους μαθητές 5.5 μοιράζεται πριν την εισήγηση. Στην εισήγησή του, ο/η εκπαιδευτικός κάνει ανασκόπηση των γεγονότων των δύο παιχνιδιών, δηλαδή του ψαρέματος και της λήψης αποφάσεων. Οι μαθητές αναπαριστούν μια ιστορική διαδικασία, κατά την οποία μέσω ενός θεσμικού πλαισίου κανόνων μια κοινωνία γίνεται κοινότητα. Ανάλογα με τις επιλογές του συνεδρίου, η κοινωνία μπορεί από αυτή τη στιγμή να έχει ιδρύσει ένα κράτος, με ένα σύνταγμα και ξεκάθαρα καθορισμένες τις αρμοδιότητες της νομοθεσίας και την επιβολή του νόμου. Ή, αν τα μέλη της κοινότητας έχουν επιλέξει το μοντέλο του δικτύου, να έχουν παρακάμψει το πρόβλημα της κατάχρησης εξουσίας. Ο/η εκπαιδευτικός προσαρμόζει την εισήγησή του στα αποτελέσματα του παιχνιδιού. Επιπρόσθετα, οι μαθητές επιχείρησαν να υπερβούν την πηγή της συνεχούς διαμάχης στην κοινωνία των ψαράδων, διαμορφώνοντας μια βιώσιμη πολιτική.

Ουσιαστικά, πρόκειται για μια διαδικασία εκσυγχρονισμού. Τα παιχνίδια παραλληλίζουν την κοινωνική και ιστορική πραγματικότητα, ενώ ταυτόχρονα αναδεικνύουν χαρακτηριστικές διαφορές (βλ. τα συμπεράσματα).

Οι μαθητές συζητούν με βάση την εισήγηση

Μια τέτοια εισήγηση, δίνει στους μαθητές τροφή για σκέψη. Μέσω του παιχνιδιού, γνωρίζουν όλα τα στοιχεία. Το νέο και απαραίτητο στοιχείο στη συζήτησή τους είναι να ανακαλύψουν τι μπορεί να γενικευτεί και να εφαρμοστεί σε άλλα ζητήματα και δραστηριότητες.

Οι μαθητές θα πρέπει να είναι ελεύθεροι να υποβάλουν διευκρινιστικές ερωτήσεις και να κάνουν σχόλια, να εκφράσουν τη συμφωνία και τη διαφωνία τους.

Πιθανώς να υποβάλουν ερωτήσεις σε ζητήματα που τους ενδιαφέρουν. Με αυτό τον τρόπο, δίνεται η ευκαιρία να συνδιοργανώσουν κι άλλα μαθήματα και ενότητες με τον/την εκπαιδευτικό, όπως για παράδειγμα ζητήματα που καλύπτονται σε άλλες ενότητες αυτού του βιβλίου, ή θέματα που συνδέονται με άλλα μαθήματα του αναλυτικού τους προγράμματος, τον διαθέσιμο χρόνο και τη δυνατότητά τους να διερευνήσουν πράγματι περαιτέρω τέτοια ζητήματα.

Υπάρχει η πιθανότητα, οι μαθητές να προτείνουν να ξαναπάίξουν το παιχνίδι του ψαρέματος, να παίξουν κι άλλους γύρους, χρησιμοποιώντας τα στοιχεία και τους τρόπους που εξέλιξαν.

Οι μαθητές εκφράζουν τις προσωπικές τους απόψεις

Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει το φυλλάδιο για τους μαθητές 5.6. Το ερωτηματολόγιο του φυλλαδίου βοηθάει τους μαθητές να προβληματιστούν για τη διαδικασία μάθησής τους. Οι δηλώσεις που περιέχει δίνουν απαραίτητες πληροφορίες στον/στην εκπαιδευτικό, ώστε να βελτιώσει τη δουλειά του/της στο μέλλον. Αν οι μαθητές διατηρούν φάκελο εργασιών, το ερωτηματολόγιο θα πρέπει να καταχωρηθεί.

Αν ο/η εκπαιδευτικός επιθυμεί να διαβάσει τα ερωτηματολόγια, τότε είναι καλύτερα να είναι ανώνυμα.